

Føn'en skal gennem kyndelmissenat 2/2, om det også skal være gennem en jernhat σ : frossen jord (Sønderjylland; 5), sml. påskelilje s. 209.

LITTERATUR: (1) 999b 191 (1815); 783b (Slesv.); 488 4,1880,374; 328c 83; 328e 118f; 520 59; (2) 228e 1,388f; (3) 488 6,273; (4) 328e 118f jf. 228e 1,92; (5) 783b (Slesv.); 228e 1,380 (Agerskov).

PROSA OG POESI

Ud over mosen sig spinder · kæruldens hvide silke, · rytmisk for vinden den vugger · på slanke, svajende stilke. · · Jeg nænner ej at betræde · den florlette skinnende hynde, · ej at berøre dets kyske, · jomfruelig fine ynde *Jonna Riegels* (1). Kærulden fælder · sit lyse silkehår *Edv. Blaumiüller* 1894. Kærulden tørred sin våde paryk *Jeppe Aakjær* (2). Kæruld lægger mod min kind · duskens hvide silke ind *Carl Dumreicher* (3). Kæruld med flagrende faner *Achton Friis* (4). De hvide, tindrende kæruldsfaner, · lig silkeduge med sølversøm, · der sælsomt minder om træk af svaner · på øde vidder – en tundra-drøm *Olaf Andersen* (5). Sorte moser · med kæruldens silkehæng *Anton Andersen* (6). Uvirkelig, tyst og sløret · bag stammer med stænk af lav · døser i sommernatten · kæruldens hvide hav. · · En sløret, fantastisk ånde · strømmer fint om sig selv · som pust fra usynlige munde · mystisk og fjernet hvor du går *Carl Joh. Frederiksen* (7). Alfer danser om kildens væld · i tågeskørt og kæruldstrøje *Jeppe Aakjær* (8). Fra kærulden fløj · i høsten de hårede frø over kokkerne, · mosen blev olding med snehvidt i lokkerne *Jørgen Vibe* (9). Bølleuld · ligner vat · sat på fine pinde, · stukket ned i tørvejord, · hvor de stædigt står og gror, · mens de frie vinde · leger timelang tagfat · med det bløde vat. · · I store moser er der stadig vat og jod [tørvesmuld] · til dens vilde blod *Grete Friis* (10).

LITTERATUR: (1) 768 37; (2) 1002i 30; (3) 206 9; (4) 269b 2,134; (5) 27c 33; (6) 19c 7; (7) 264 11; (8) 1002d 139; (9) 967 54; (10) 270b.

Star, *Carex*

Slægten STAR er i vor flora repræsenteret med over 50 arter, hvoraf mange gror på fugtige steder. De trekantede stængler og græsagtige blade danner hos mange arter tætte tuer, han- og hunblomsterne sidder i samme eller særskilte aks. Etnobotanisk er oftest tale om SAND-STAR, *Carex arenaria*, der er meget alm. på klitter og heder;

jordstænglerne kan blive adskillige meter lange, akset af sammensatte gulbrune småaks har hypigt lange støtteblade forned. Endvidere den friskgrønne BLÆRE-STAR, *Carex vesicaria*, med 25–60 cm høje, skarpkantede og ru stængler og 2–3 tykke gulgrønne aks med opblæste frugter; temmelig alm. i moser og ved søer; TYNDAKSET STAR, *Carex strigosa*, danner 30–60 cm høje tragtformede og lysegrønne tuer ved skovbække hist og her i SØJylland og på Fyn; KNIPPE-STAR, *Carex pseudocyperus*, er en smuk gulgrøn 40–80 cm høj plante med ret brede ru blade, et enkelt brungult hanaks og 4–6 tætstillede hængende hunaks; hist og her ved sø- og åbredde, i dybe moser; TOP-STAR, *Carex paniculata*, er alm. i moser og på sumpede søbredde, de 40–80 cm stængler bærer en topformet blomsterstand af gråbrune aks.

Star o. 1450ff (staer, stærre etc.), *stargræs* o. 1510ff, måske beslægtet med tysk starr 'stiv', dog snarere til norsk staur 'pæl, støtte' jf. dansk staver; indgår i mange stednavne, f.eks. Starbæk 1219 (Læsø), Stærrede o. 1370 (SSjælland), Stærkær 1399ff (Viborg amt), Stærrose 1499 (VLolland). *Rommegræs*, *romele*, *ramminge*, *ramle* etc. 1564ff, Møn, Sønderjylland, af norsk dialektord rome = lamhed i køers ben og hentyder til plantens formodede skadelighed for kvæget, sml. benbræk s. 207; *sæg* 1755ff Jylland, beslægtet med sav (latin seco 'skærer'); *skæregræs* 1793ff Himmerland, SØJylland, MFyn, MSjælland, Bornholm.

Færøerne: *stør* o. 1780ff (også til marehalm), *mogras* (oprindelig til kæruld og siv), *borður*, *borðgras* (også siv) måske til barða = langt snoet blad; *steyrur*, *størur* også om pæl, spids stang.

SAND-STAR: *sener* 1558ff, *bakkerod* og *-græs* 1794–1837, Jylland, *senegræs* 1795ff Thy, VJylland, *margræs* 1790 vokser ved havet jf. marehalm s. 128, *stengræs* 1806–21.

LITTERATUR: 689 1,273ff; 148 9,231 og 11,124; 751 35,167f,224.

ANVENDELSE

I nogle jyske egne blev af Sand-Stars lange seje jordstængler snoet reb (1), snoet eller flettet tøj til får (Thy 1800) og køer (vestjyske klitegne; 2). Om vinteren blev af stænglerne lavet bånd til kornhøsten (3), kornneg, hør og halm (ØFyn; 4), simer af de tørre stængler blev brugt til at binde taget med og var næsten uforgængelige, men de hvasse kanter gjorde tækkemandens hænder hud-

løse (NFyn o. 1900; 5). Stolesæder blev nogle steder flettet af Tyndakset Star (6), endvidere små kurve, tenholdere m.m. (7).

Med Blære-Star stoppede man fine sprækker i tøn timer (8) og før lerklining en blev i rummene mellem *støjlerne* (de lodrette pinde) anbragt star eller ærtehalm (Kalundborgegnen; 9).

Knippe-Star og Top-Star er anvendt som strøelse (6), også stridt græs blandet med star blev slået dertil (Jylland, NSjælland; 10) og Top-Star sine steder til kvægets vinterfoder (6). De lerklinede vægge blev *svummet* (oversmurt med en vælling af ler og kalk) med en svummekost af star (NSjælland; 11). Sand-Star har været brugt som brændsel (12) og »naturen synes at have bestemt den til flyvesandets dæmpning« (1796; 13); de *sener*, der nævnes i Danske Lov (6–17) og ældre (1558) love er rimeligvis Sand-Star (14), sml. marehalm s. 128.

Jyske hyrdebørn spiste de hvidlige, sødtsma-

gende rødder (15). – Roden er blodrensende, sved- og urindrivende (16).

Færøerne: nogle snor bånd eller reb af stænglerne, andre fletter dem til måtter, som lægges på heste, hvor byrder trykker og gnaver; også anvendt til at sy små runde kurve, hvormed husholdningens dagsration af korn eller mel afmåles (17), men mest bruges til opbevaring af mel og mindre kvanta korn (1938; 18).

Hvis Sand-Star'en krøller sig stærkt, bliver det et godt griseår (Viborgegnen; 17).

LITTERATUR: (1) 969c 27; 739 1,456f; (2) 999 69; 32b 146; (3) 792 2,1792,130; (4) 605 336; (5) 107; (6) 739 1,1796,466,476,483 jf. 456f; (7) 254 1951,12; (8) 977b 1792,230; (9) 253 1914,92; (10) 353 94 (1913); 605 451; (11) 941 20; (12) 734 192; (13) 739 1,456f; 398 1821,922 og 1837,268f; (14) 71 3,1794, 266; (15) 328e 29; (16) 398 1806,813; 32 65; (17) 518 1800,211; (18) 854 6,4f; (19) 783b.

Star i Hjortekøret ved Jægersborg Dyrehave. (N).

